

Zvyšovat účinnost a kvalitu výzkumu aktuálních problémů vojenského umění

*Upravený a zkrácený obsah článku admirála Sovětského svazu
S. G. Gorškova, velitele vojenského námořnictva, zástupce mí-
nistra obrany SSSR, uveřejněný v sovětském časopise „Vojen-
naja mysl“ č. 2/1985.*

Účinnost různorodé činnosti sovětských vojenských kádřů při upevňování bojové síly a bojové pohotovosti ozbrojených sil velmi úzce souvisí s kvalitou vědeckého výzkumu v oblasti výstavby a bojového použití armády. Tou měrou, jakou se vojenství stávalo stále složitějším, neustále rostly úloha a význam vojenské vědy, která se dnes právem stala jedním z činitelů důležitých pro další upevňování obranyschopnosti naší vlasti. Nevídaná tempa rozvoje materiální základny soudobých armád a vytváření principiálně nových bojových prostředků — jaderných zbraní, mezikontinentálních raket umístěných v různém prostředí, moderních konvenčních ničivých prostředků a automatizovaných systémů velení — vyžadovaly revizi mnoha teoretických zásad a zpracování nových zásad.

V úvodním článku, který na stránkách Vojenské mysli zahájil diskusi o způsobech

upevňování vazeb vojenské vědy s praxí, je odůvodněně zdůrazněno, že v současné době rozvoje vojenství se nebývale zvětšil rozsah základního a aplikovaného výzkumu, zvýšily se požadavky na jejich kvalitu a včasnost i na velmi rychlé uvádění do života. Tyto odpovědné úkoly mohou být nejúčinněji splněny společným úsilím jak vojenských vědců, tak i těch, kteří jsou povoláni k aktivnímu i tvůrčímu zavádění výsledků vědeckého bádání do praxe.

V naší době se vedoucí tendencí stalo posilování vzájemné vazby a vzájemného ovlivňování teorie a praxe. V soudobých podmínkách nelze bez znalosti a správného vyhodnocení zákonitostí ozbrojeného zápasu úspěšně zkoumat aktuální problémy vojenství, účinně vést vojskům v boji, operaci a ve válce jako celku. Nyní nebývale roste důležitost zpracování soudobých, vědecky zdůvodněných způsobů plně-

ní strategických, operačních a taktických úkolů, jakož i význam pečlivého rozboru a zevšeobecnování pokrokových zkušeností i zkracování lhůt jejich zavádění do praxe.

Je samozřejmé, že hlavním faktorem rozvoje vojenství vždy byla ekonomika státu. Velmi velký význam mají také míra zostřování mezinárodní situace, vojensko-politické, doktrinární a vojenskostrategické postoje pravděpodobného nepřítelů, ráz jeho vojenských příprav, závěry sovětské vojenské vědy o charakteru války, o formách a způsobech strategické činnosti vojsk, jakož i tendence rozvoje vojenství vyplývající ze zkušeností z minulých válek, z lokálních vojenských konfliktů i výsledků operační a bojové přípravy.

Rozvoj vojenského umění objektivně závisí na uvedených faktorech. Proto hluboké pochopení jejich obsahu a jejich správné zhodnocení také určují směr vědeckého výzkumu, jeho charakter a účinnost.

Ekonomika státu zpravidla podmiňuje možnosti vytváření a používání prostředků ozbrojeného zápasu a prostředky ozbrojeného zápasu podmiňují způsoby jejich použití i zaměření výzkumu. Již Bedřich Engels poukázal na závislost způsobů vedení války na ekonomické základně společnosti a na rozvoji výroby a výzbroje.

Ekonomika je prvotním základem vojenskoekonomického potenciálu státu a vědeckotechnického pokroku, včetně vojenské výstavby. Pouze mohutná ekonomická základna umožnila Sovětskému svazu dosáhnout rovnováhy sil. Sovětský svaz je schopen vyrábět všechny zbraňové systémy v takových počtech, které zajistí zmaření pokusů reakčních imperialistických sil o porušení vojenskostrategické rovnováhy. Leninská strana a sovětský stát rozhodně usilují o mír, o zmrazení a omezení výroby, pozorně sledují válečné přípravy Spojených států a jejich spojenců v Severoatlantickém paktu a činí všechna nezbytná protipatření.

Vliv ekonomiky na rozvoj vojenství se přímo projevuje ve vytváření vysoce účinné výzbroje a bojové techniky v počtech postačujících k obraně. Vypracování operačně taktických požadavků na výzbroj, všestranné její zvládnutí a na základě toho hledání nejúčinnějších forem a způsobů ozbrojeného zápasu jsou hlavní problémy vědeckého výzkumu v oblasti teorie výstavby armády a vojenského umění. Je nutné vzít v úvahu, že vytvoření i těch nejdokonalějších zbraňových systémů samo o sobě samočinně nevyvolá příslušné změny ve vojenském umění. Avšak sovětská vojenství vědci a praktikové, disponující všemi objektivními předpoklady, jsou povinni vykonat vše, aby byly tyto problémy vyřešeny organizací cílevědomého vědeckého výzkumu. Je jasné, že k tomu je zapotřebí vysokého tvůrčího úsilí všech vojenských kádřů.

Rozhodující význam ve vojenské výstavbě a v rozvoji všech stránek teorie a praxe má vedení komunistickou stranou. Toto vedení se týká nejdůležitějších směrů, které souvisí s upevňováním obrany a se zvyšováním bojové připravenosti armády. Vědecky zdůvodněné zásady vojenské politiky strany i sovětské vojenské doktríny tvoří základ pro stanovení cest, prostředků a způsobů plnění úkolů určených ozbrojeným silám. Strana, opírající se o materialistickou dialektiku jako o všeobecnou metodu poznání, z vědeckých hledisek stanoví základní směry upevňování obrany, schopnosti naší vlasti, přičemž vychází z ekonomických, sociálně politických, vědeckotechnických a vojenských možností státu.

Správné chápání a soustavné využívání vojenskopolitických a doktrinárních zásad leninské strany jsou základními faktory pro volbu zaměření výzkumu v oblasti vojenské teorie i praxe.

Úloha **vymožeností sovětské vědy a techniky** při upevňování ekonomické a obran-

né síly naší vlasti je veliká. Jejich určitá část je určena pro potřeby obrany. Úkolem vojenských kádřů je dovedně a hospodárně využívat té části vědeckotechnického potenciálu státu, která přímo souvisí s pokrokem v oblasti vytváření prostředků ozbrojeného zápasu. Právě oni mají rozhodující vliv na rozvoj vojenského umění a přímo působí na celou soustavu vědeckovýzkumné práce v oblasti taktiky a operačního umění. Výsledky vojenské teorie zase působí na samotný proces rozvoje výzbroje a bojové techniky. Právě proto je úzká integrace sovětské vojenské vědy s jinými, tzv. hraničními vědami a s výsledky společenských, technických a přírodních věd v nynější době nejdůležitějším předpokladem postupného rozvoje teorie i praxe vojenství. Právě díky tomu se v poválečném období sovětské vojenské vědě v krátkých lhůtách podařilo dosáhnout vynikajících úspěchů při řešení nejdůležitějších problémů vojenského umění, výstavby armády, výcviku i výchovy příslušníků ozbrojených sil, vojenské ekonomiky a týlu. Avšak život se nezastavil. Další rozvoj výzbroje vyžaduje, aby dosažené názory na formy a způsoby bojového použití vojsk byly upřesňovány a překonávány. Čím účinnější je výzkum, tím pevnější je obrana naší vlasti i našich spojenců.

Vojenskopolitické cíle pravděpodobného

nepřítele a charakter jeho příprav mají rovněž značný vliv na výstavbu, formy a způsoby použití ozbrojených sil. Je známo, že reakční síly imperialismu v čele se Spojenými státy usilují o narušení historicky vzniklé rovnováhy sil mezi dvěma protikladnými světovými sociálními systémy. Spoléhají na sílu, na diktování při řešení mezinárodních problémů a na přípravu k nové světové válce. Imperialismus byl a zůstává hlavním zdrojem válečného nebezpečí na světě. Neexistují jiné účinné prostředky pro spoutání nynějších podně-

covatelů války, než zmařit pokusy nepřítelů o narušení rovnováhy sil ve světě a spojit všechny síly míru a sociálního pokroku do jednotného mohutného a jednolitého celku, schopného překazit dobrodružné plány reakčních sil imperialismu.

Vojenskopolitické vedení Spojených států a Severoatlantického paktu nejen neustále zvyšuje bojovou sílu svých vojsk, ale také zdokonaluje **způsoby jejich strategického, operačního i bojového použití**, určených především k překvapivému rozpoutání agresivní bojové činnosti.

Tyto činitele musí být neustále ve středu pozornosti vojenské teorie. Bez jejich zevrubného rozboru a zjišťování jejich výhod i nevýhod nelze zjistit optimální zaměření vědeckého výzkumu v oblasti výstavby ozbrojených sil a v rozvoji umění jejich bojového použití.

Při zkoumání otázek výstavby ozbrojených sil i otázek vojenského umění nelze pominout historické tendence při řešení těchto úkolů, které si zachovávají svůj význam i za soudobých podmínek. **Historických zkušeností** se v procesu vojenskovědeckého výzkumu využívalo vždy. Bedřich Engels napsal o významu historie pro poznání budoucnosti: „Naše názory na rysy, jimiž se bude budoucí nekapitalistická společnost lišit od společnosti nynější, jsou přesnými závěry z historických skutečností a vývojových procesů a mimo souvislost s těmito skutečnostmi a procesy nemají žádnou teoretickou ani praktickou hodnotu.“ Toto tvrzení platí i dnes. Velmi bohaté zkušenosti z minulé války, poučení z lokálních válek i výsledky operační a bojové přípravy, stručně řečeno praxe, byly a zůstanou východiskem výzkumu, východiskem k pronikání do budoucnosti. Avšak za soudobých podmínek nabývá předvídání na stále větším významu. Je tím větší, čím dále do minulosti unikají závěry z minulé války. Další důležitou

okolností je, že se prudce zvýšila tempa nahrazování jedné generace výzbroje generací další. Za těchto podmínek nabylo na prvořadém významu umění vybrat z rozboru historické zkušenosti to, co je za současné reality nejvíce použitelné. Právě o tom mluvil V. I. Lenin: "... posuzoval jsem minulost pouze z hlediska toho, čeho bude zapotřebí zítra nebo pozítří."

Mluvíme-li o zkušenostech z lokálních válek, musíme zdůraznit jejich jednostranný charakter, protože agresor zpravidla měl absolutní převahu sil, které působily prakticky v podmínkách jako na střelnici. Avšak v lokálních válkách se používalo nových druhů zbraní a bojové techniky i nových taktických metod, což se zvláště projevilo v anglo-argentinské válce v roce 1982. Proto pečlivým rozбором bojové činnosti v lokálních válkách je možné získat užitečný vědecký materiál potřebný k teoretickému výzkumu.

Soudobá praxe strategických a operačně taktických cvičení. Přes její relativní omezenost rámcem samotných cvičení, bojových střelb, zkoušek na střelnici a každodenního života i činnosti armády tvoří základní experimentální základnu. Význam těchto zkušeností je tím větší, čím aktivněji a uvědoměleji se během cvičení uskutečňuje vědecký výzkum s využitím moderních výzkumných metod založených na kvantitativní statistické analýze. Zkušenosti nahromaděné při cvičeních a zkouškách výzbroje i techniky lze jen obtížně ověřovat, nehledě na to, že tyto zkušenosti mají určitá omezení, protože praxe je do značné míry produktem umění, v němž vždy existují subjektivní prvky. Přesto je možné ze zkušeností z přípravy vojsk dojít k důležitým praktickým závěrům a doporučením, kterých je nutné co nejvíce využívat při základním a aplikovaném výzkumu. Přitom je nutné rozsáhle využívat jak domácích, tak zahraničních zkušeností.

Každodenní rozbor vlastních i zahraničních zkušeností umožňuje s nejvyšší věrohodností předvídat účinné způsoby řešení jak vědeckotechnických, tak také vojenskoteoretických problémů.

Vědecky odůvodněné zpracování perspektivy rozvoje materiální základny ozbrojených sil a způsobů plnění jejich strategických, operačních a taktických úkolů je jedním z prvořadých problémů vědecké práce. Při řešení tohoto problému je nutné vysoce hodnotit význam metody komplexního předvídání rozvoje výzbroje a vojenského umění. V podstatě je to nový samostatný vědecký směr, opírající se o přesné výpočty a o metody formalizace různých jevů. Tento směr je použitelný u mnoha stránek rozvoje výzbroje a v umění jejího používání. Proto při předvídání existují dva základní směry. Prvý se opírá o očekávané výsledky rozvoje vědy, techniky a výroby ve státě v dohledném časovém období. Druhý se opírá především o závěry vědeckého předvídání v oblasti rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu pro zdokonalování způsobu jejich bojového použití. Mezi oběma směry existuje dialektická vazba a oba směry na sebe navzájem působí.

Je přirozené, že prvotní je vědecké předvídání v oblasti vojenského umění. Vojenské umění má zároveň velký zpětný vliv na odůvodňování vědeckotechnických řešení. Vojenské umění tím, že určuje možné úkoly vojenských sil a charakter změny podmínek jejich plnění, stanoví cesty technického pokroku nejúčelnějším směrem. Jedním z hlavních požadavků na vědecké předvídání je nepřipustit, aby nepřítel dosáhl vojenskotechnické a vojenskoteoretické převahy. Každé sotva zjištěné porušení v tomto ohledu musí být ihned odstraněno. Příklady je dostatek. Tak tomu bylo při jaderném monopolu Spojených států, při dosažení vojenskostategické parity sil i při vybudování sovětské oceánské flotily v odpověď na hrozbu jaderných úde-

rů na objekty naší země z oceánských směrů.

Proto je vědecké předvídání nejdůležitější metodou vědeckotechnického a vojenskoteoretického výzkumu.

Vedle předvídání, jehož jádro tvoří sestavování předpovědí, mají v soustavě vědeckého výzkumu velký význam historicky vzniklé formy a metody vědeckovýzkumné činnosti. Patří k nim komplexní i dílčí vědeckovýzkumné práce, rychlá zkoumání, speciální výzkumná (zkušební) cvičení, jakož i zkoumání jednotlivých otázek v průběhu všech ostatních opatření operační a bojové přípravy. Další zdokonalování existujících a hledání nových forem vědecké činnosti v ozbrojených silách bude napomáhat ke zkvalitňování řešení aktuálních problémů vojenství.

Ve vědeckém bádání nachází stále větší rozšíření metoda optimalizace. Základem této metody je volba nejlepších variant použití sil za daných konkrétních podmínek podle základního ukazatele „náklady — efektivnost“. Velký význam má správná volba jiných mezilehlých i obecných kritérií, která umožňují posuzovat různé aspekty zkoumaného problému systematicky, se zřetelem ke všem podmínkám a činitelům. Taková kritéria musí být v souladu s potřebami praxe a s perspektivami rozvoje vojenství a musí odpovídat požadavkům unifikace a standardizace.

Metoda optimalizace je v největší míře použitelná při zkoumání problémů, které mohou být vyjádřeny kvantitativními kritérii. V souvislosti s tím se této metody přirozeně nejčastěji používá při zkoumání otázek rozvoje výzbroje a bojové techniky, poněkud méně při výzkumu otázek taktiky a operačního umění a ještě méně je použitelná na strategickém stupni.

Nyní se rozsáhle používá matematických metod operačního výzkumu, modelování a jiných metod, které umožňují vědeckou

optimalizaci rozhodování pro používání výzbroje a pro způsoby bojové činnosti.

Na možnosti optimalizace má značný vliv také množství kritérií a úroveň neurčitosti vstupní informace. Proto při zkoumání otázek vojenského umění je nutné vzít v úvahu, že při velké hodnotě těchto parametrů stoupá míra hypotetičnosti získaných výsledků.

Popsané činitele, které mají u čující vliv na účinnost vědeckého výzkumu vojenského umění, je možné relativně rozdělit do dvou skupin: na jedné straně činitele, nebo jejich hlavní složky vyjadřované kvantitativně, na druhé straně činitele, které se hodnotí hlavně logicky. K prvé skupině patří vojenskoekonomický potenciál a jeho konkrétní výraz v materiální základně ozbrojeného zápasu, zkušenosti ze soudobé válečné praxe a většina prvků charakterizujících vojenskogeografické podmínky. Do druhé skupiny patří historické zkušenosti, formy a metody použití sil aj.

Ukazatele prvé skupiny činitelů v nejvyšší míře odpovídají soudobým optimalizačním metodám, neboť tvoří objektivní, věrohodný článek daného procesu. Optimalizace druhé skupiny je obtížná, podmíněná nebo zcela nemožná. Při hodnocení činitelů druhé skupiny vystupuje do popředí subjektivní východisko (poměr k věci, schopnost a úroveň vědecké a teoretické připravenosti osob konajících vědecký výzkum v dané oblasti atd.). Vzniká situace, kterou je možné porovnat s činností vojenských velitelů v oblasti „praktického“ používání vojenského umění, kde existují rozsáhlé subjektivní prvky. Pro dokonale talentované vedoucí je praxe výrazem tvůrčí schopnosti, totožného s vědeckými výsledky. To nám dovoluje mluvit o umění takových vynikajících vojevůdců minulosti, jako byli A. V. Suvorov, M. I. Kutuzov, F. F. Ušakov, P. S. Nachimov. Jejich subjektivní rozhodnutí spočívala ve

znalosti objektivních zákonitostí a principů. Právě v tom se projevuje dokonalý talent velitele. Stejně je tomu i v procesu vědeckého výzkumu problémů vojenského umění. Prvky, které zatím nelze formalizovat a podrobit kvantitativnímu rozboru, musí být podrobeny expertize a hodnocení vynikajících odborníků, což může nejvyšší měrou zabezpečit dosažení takového obecného výsledku výzkumu, který lze považovat za pravděpodobně optimální.

Problém zvyšování účinnosti vědeckého výzkumu v oblasti vojenského umění velmi

úzce souvisí se zkracováním lhůt uskutečňování výzkumu a realizace dosažených výsledků. Je to způsobeno zrychlováním tempa střídání generací výzbroje. Nelze zapomínat, že v naší době může vědecký výzkum, uskutečňovaný i na velmi vysoké kvalitativní úrovni, avšak v dlouhých lhůtách, ztratit svou aktuálnost pro praxi. Proto se časový faktor vědeckého výzkumu stal vedle kvality jeho uskutečňování důležitým předpokladem účinnosti tohoto druhu činnosti.